

Svjetski fašizam u novom ruhu

Zlatko Dizdarević

Sarajevo

Sažetak

Novi fašizam nije došao niotkuda. On je rezultat novih odnosa u svijetu u kojima su rad i radnik poniženi i eliminirani, humanizam ismijan a profit multinacionalnih kompanija postao je i preko leševa mjera politike i geostrategije. Uloga antifašista, tamo gdje ih još ima, ogromna je, posebno među generacijama koje o tome više ne uče u školama, ne gledaju na televiziji i ne čitaju po portalima. Ali, mnogo veću odgovornost imaju politike koje, ako hoće, mogu učiniti sasvim dovoljno da se na globalnom planu ne dozvoli maglama da prekriju dostojanstveni dio prošlosti.

Nažalost, plašim se da ulazimo u period u kojem će to biti mnogo, mnogo teže nego dosada s onima na čelu koji su prve dane svojih mandata posvetili potrebi da se deklariraju, činima i djelima, kao pristalice teorije po kojoj pobjedu nad fašizmom ne treba obilježavati, a lideri te pobjede moraju se trajno eliminirati s historijske scene. I ništa tu nije slučajno, kao što nije bilo ni tridesetih godina minulog stoljeća. Toga se obično postane svjesno – ali prekasno.

Ne tako davno činilo se da se o antifašizmu može razgovarati na svaki način lakše i rekao bih nekako “prirodnije”, iz vrlo jednostavnog razloga. U svijetu je, uglavnom, postojao konsenzus

o čemu se tu radi, odnosno šta je fašizam, šta je nacizam, šta su u tom kontekstu sile svekolike ljudske dekadencije. Oni koji su se pravili da ne znaju, bili su u ogromnoj manjini, ili su šutjeli. Bili su i kolektivno i individualno pobijeđeni. Ta pobjeda bila je planetarno priznata, obilježavala se i s razlogom slavila.

Naravno, nije bilo malo i onih koji su cijelu priču nastojali relativizirati, gurati je u razne kontekste kako bi se koliko-toliko razvodnila i tek ponegdje negirala. Neki su to radili ne mogavši se pomiriti s porazom same fašističke ideje i projekta, a neki, da bi umanjili vlastitu krivicu i poraz prije sedamdeset godina. Ovakvi pokušaji, međutim, nikada nisu dovodili pobjedu nad fašizmom i kvalifikaciju fašizma generalno u pitanje. Naprotiv, na rezultatima te pobjede izgrađen je čitav koordinatni sistem međunarodnih odnosa, sistem općih vrijednosti, mehanizmi na kojima su funkcionirale države i društva.

Eto, iz poznate i priznate realnosti u vezi s fašizmom, iz temeljite naučne definiranosti i neupitnosti, razgovaralo se i o antifašizmu kao logičnom procesu čiji osnov nije ni nepoznat, ni diskutabilan, ni ideološki pa i pragmatско-politički upitan, ma kako svjetska politika sa svim svojim interesima i nakanama ponekad to i poželjela.

Danas smo ovdje u potpuno drugačijoj situaciji. Ne zato što mi ne znamo o čemu se radi i zbiljski i teorijski, u novom identificiranju fašizma i prepoznavanju svih zala koje je proizveo i kojima se hrani. Tu smo i zato što je evo, uz sedamdesetu godišnjicu svjetske pobjede nad fašizmom, mala dodvornička dnevno-politička pogubljenost uspjela nadskočiti ovu planetarnu činjenicu, pa zabrani, čak i ljudima koji vode Evropsku Uniju da tu godišnjicu obilježe. Pri tome, lažu kad kažu da taj neodlazak tamo nije zato, već je to radi politike Putina kao pojedinca.

Groteskno i ponižavajuće. Da bi se prihvatilo bilo kakvo objašnjenje za neučešće u proslavi pobjede nad fašizmom, mora postojati bar jedan od dvaju mogućih razloga:

U blažoj varijanti, ili se radi o onima koji se usprkos nepobitnim historijskim istinama ne žele pokloniti sjenima miliona žrtava fašizma, jer nemaju ni minimum digniteta potrebnog da predstavljaju i sebe same, a kamoli čitave države. Ili su se, intimno, doista iskreno svrstali protiv obilježavanja tog dana onako kako mu spada, po svim zakonima, zemaljskim i Božijim.

I u jednom i u drugom slučaju, moramo to priznati, od onog vremena do danas kada je o fašizmu sve bilo jasno, stvoren je svekoliki

okoliš koji bi zameo vrijednosti antifašizma. Očigledan je projekt da se stvore uvjeti u kojima se ni ta prošlost neće više prepoznavati i čitati jasno i nedvosmisleno kao ranije. Istovremeno, mutirali su u svijetu mnogi pojavni oblici fašizma koji je “genetski” isti, samo se manifestira na nove načine, uz nove metode, ali s istim ciljem.

U svijetu, posebno na Zapadu, ta “genetika” podvodi se čak i pod demokratske, systemske kanone “neoliberalizma”, slobode izražavanja i djelovanja. Cjelokupni novi svjetski ambijent nametan i prihvatatan u ime globalizacije i tržišta, nerijetko i ljudskih prava, postao je prvo jedva primjetan a kasnije i sasvim transparentan ambijent za nametanje sile u raznim oblicima koja lahko mutira u represiju, ponižavanja i agresije, do fašizma.

Mnogima od nas postalo je jasno, dosta rano, da su se u svijetu, najjednostavnije kazano, uzgajale dvije neupitne realnosti koje su pomogle da dođemo dovdje, mada to tada još nismo zvali fašizmom.

Jedna je planetarno siromašenje većine i sve brutalnija eksploatacija onih koji su radili, paralelno s ubrzanim bogaćenjem onih što su eksploatirali, špekulirali, uništavali proizvodnju i obezvjeđivali stvaranje istinski novih vrijednosti. U posljednjih dvadesetak godina kao da su u spiralu ušli procesi ogromnog siromašenja na jednoj i odvratne grabeži na drugoj strani. Kulminira istovremeno i velika otimačina preostalih prirodnih resursa, posebno energije, hrane i vode. U ime globalizacije pobijedio je korporativizam, a vojna industrija postala je motor geostrateških apetita. Ova raslojavanja satirala su generacije, ponižavala i proizvodila osjećanja za odmazdom, silom, rušenjem, na načine koji su zatvarali čitav krug ljudske degradacije kao izvora ekstremizma svake vrste, sve do fašizma. Predgrađa megalopolisa, cijele države i kontinenti pretvarani su u zone sumraka i regrutne baze za sve vrste ideologije i destrukcije. Sve je imalo “strukturu” fašizma, samo se nije tako zvalo. Naprotiv, fašizmu se često tepla.

Okupacije po svijetu postale su brutalnije nego ikad. Na stotine i stotine hiljada ljudi likvidira se godišnje (u Iraku 2003. čitav milion), a mase ponavljaju opet, “nismo znali”. Ne zato što danas nema načina da saznaju, kao u doba haranja “klasičnog” fašizma, već zato što su svekolika savršenost prenosa i kontrole informacija i savršena tehnika kao servis te kontrole takvi da se svaka vijest može i proizvesti i sakriti od javnosti, a kontrolirani ljudski um natjerati da “vidi” ili ne vidi ono što vlasnici tehnologije hoće. Sila je postala put do uspjeha, život je

predmet svekolike manipulacije a smrt je korporativni biznis. Malo je ko spreman da kaže da je to danas fašizam. Onaj nekadašnji poraz danas ne smijemo proslaviti, opet u ime brutalnog imperijalnog biznisa i nasilja.

Temeljem svega ovoga mijenjali su se i sistemi vrijednosti. Sila, otimačina i prevara postali su izvor nipodaštavanja, sektašenja, mržnje i podjela. Optimizam i pogled u budućnost nakon rata zamijenjeni su razočarenjima i frustracijom. Mjera uspjeha jeste lopovluk, a poštenu rad predmet ismijavanja. Na toj matrici počele su se odgajati generacije. Antifašizam je postao *demode*, a sila *in*. Pamet je postala prvo višak, a onda noćna mora novim snagama. Kako kaza kod nas jedna zvijezda narodnjačke estrade, “za školu je samo onaj ko nije ni za šta drugo...” A novi ministar kulture u Sarajevu otvoreno kaže pred kamerama da ne voli knjige i da ne čita puno!

Drugi dio destruktivne realnosti može se prepoznati u onome koliko su čak i one zvanične politike što kreiraju pravila međunarodnog poretka novi sterilni lideri i mehanizmi koje oni stvaraju, postali striktni sljedbenici ovakvog sistema vrijednosti i odnosa. Većina u Ujedinjenim narodima do poniženja se dodvorava najjačima i realnosti monocentrizma. Dvostruka i trostruka mjerila legitimirana su i sasvim uobičajena i očekivana. Interesni pritisci političkih siledžija idu dotle da u UN-u više ne može proći ni rezolucija protiv fašizma, nacizma i svih oblika rasizma. Obaraju se režimi međunarodno priznatih i suverenih država i likvidiraju njihovi lideri na osnovu klasičnih prevara, laži i montiranih dokaza. Ratovi se vode bez znanja i rasprave u UN-u, uz klasične medijske prevare o uzrocima i posljedicama operacija. Moćne države za svoje potrebe formiraju, naoružavaju i plaćaju terorističke skupine koje za njih čiste teren za pljačku energenata i drugih bogatstava. Primjera u Iraku, Libiji, Siriji, sada Jemenu, ima napretek, samo što se sve to u tzv. visokoj politici eufemistički naziva drugačije, a ne fašizmom, kako bi jedino moglo. Premijer Australije Kevin Rudd, npr., poručuje otvoreno da su “Muslimani koji žele da žive po islamističkim zakonima pozvani da napuste Australiju jer australijska vlada pokušava time da spriječi potencijalne terorističke akcije... iskoristite veliku slobodu koju imaju Australijanci, slobodu da napustite našu zemlju...” Za njega je, eto, islam izjednačen s islamizmom, svi muslimani potencijalni su teroristi, a prakticanje vjere koja nije njegova razlog za poziv da se napusti zemlja. Tužna ali očita uporedba sa zbivanjima u doba fašizma.

Nasilje kao sistem i cilj vladanja drugima uvlači se u sve pore planete koja se kune u ljudska prava i podiže avione da ih, navodno, brani. Glorifikacija siledžijstva biva vrhunska.

Ovih dana u Hrvatskoj je aktualna rasprava o bezmalo tajnom sadržaju pripremanog Ugovora o slobodnoj trgovini između SAD i EU. Sadržaj je sakriven da se prije usvajanja ne bi mogla otvoriti ozbiljna rasprava o zamkama u njemu. Oni koji su ipak došli do većeg dijela prijedloga Ugovora, zgroženi su nivoom ovlaštenja koja dokument daje multinacionalnim kompanijama, privatnim korporacijama i firmama u ime profita i općeg dobra, a zapravo direktno protiv interesa potrošača, prije svega u Evropi. Potiru se čitavi sistemi socijalne, zdravstvene i svake druge zaštite radnika, uklanjaju mehanizmi očuvanja prirode i ekoloških sistema, a u svakom slučaju spora u vezi za profitom, korporacije i kompanije imaju prava koja nadjačavaju prava utvrđena nacionalnim zakonodavstvima.

Svi ovi elementi nisu od jučer niti u funkciji spomenutog ugovora, u javnosti poznatog kao TTIP. Još prije 30 i 40 godina takvi pokušaji pojavili su se u ime povećanja efikasnosti WTO-a. Ono što tada nije moglo proći vraća se evo sada u igru. Ekstremna desnica koja sasvim otvoreno šurjuje s fašističkim idejama, zadovoljno trlja ruke i u Francuskoj, Holandiji, Belgiji a posebno u Ukrajini, gdje se nacizam i ozakonjuje, potom u baltičkim zemljama, u Poljskoj itd.

Na okupaciju i aparthejd u najgorem obliku u Palestini, na nasilje politike nad pravom, svijet je davno oguglao. Ali, na javnoj tribini u okviru Festivala tolerancije u Zagrebu 15. aprila uposlenik Ministarstva vanjskih poslova Hrvatske javno kaže da Palestinci nikada nisu postojali kao narod, i da zato, pravno, ne postoji ni njihova država, pa ne može biti ni međunarodno-pravnih posljedica za okupaciju. U najcrnje generaliziranje svih muslimana na svijetu on glatko uključuje i Bošnjake, tvrdeći da su se "svi oni" u minulom ratu u Bosni borili samo i isključivo za obezbjeđivanje potpune prevlasti nad ostalima...

Na evropskom planu postaje sve jasnije i da se dešavanja s Grčkom doživljavaju u konzervativnim krugovima prvenstveno ne kao tema o dugovima, trošenju ili štednji, već je teren na kojem treba srušiti "opasne lijeve ideje" koje će se proširiti na cijeli Mediteran, ako se sa njima sada ne obračuna – u korist sve ekstremnijeg i svekolikog desničarenja u zemljama stare Evrope.

ISIL na Bliskom istoku danas prvenstveno više i nije važan kao vojna realnost već mnogo više kao socio-patološka činjenica. Na desetine, stotine i hiljade dezorijentisanih mladića i djevojaka iz Evrope gledaju u zaludene koljače Istoka s divljenjem. I pridružuju im se. Zapad ih sve naziva „Islamskom državom“ mada to ni s islamom ni s državom nema veze. Ujedno se po svijetu kao poplava širi ludilo ciljano proizvedeno u obračunu sa sistemima, snagom i jakim državama kojima se nisu lahko mogli oteti prirodni resursi pod neokolonijalnim uvjetima. Posebno kada je o energentima riječ, teorija rušenja, gaženja, ubijanja donosi sa sobom veliki biznis i sada već potpuno prepoznatljiv mentalni sklop koji svoje tragove ostavlja širom svijeta. I kod nas kod kuće ono što nismo mogli zamisliti do prije petnaestak godina danas je uobičajeno. Mržnja i šovinizam najgore vrste su se pripitomili. Nije li i to fašizam drugačije upakovan. O “tehnološkom”, bio-genetskom nasilju, ubijanju prava na privatnost, sadističkoj proizvodnji netrpeljivosti prema drugom i različitom na internetu i tamošnjim mrežama, da se i ne govori.

Sve ovo govori o tome da je vrijeme humanosti i humanističkih kodova, obrazovanja i ponašanja prezrena prošlost, a gaženje slabijih, nova “kultura” koja neupitno daje otrovne plodove. Do jučer ciljevi, karakter fašizma i njegovi akteri, holokaust, Jasenovac, pripadništva SS-divizijama itd. nisu bile kategorije pod upitnikom. Danas sve to postaje bezmalo “normalno”, uz aplauze sve većeg broja stanovnika regiona. U Bileći, u Bosni i Hercegovini, preklani je, na temeljima srušenog malog spomenika Desetoj Hercegovačkoj proleterskoj brigadi u ratu tamo formiranoj, koja je dala 26 narodnih heroja, imala dvojicu španskih boraca, pregazila Neretvu i Sutjesku – podignut 16 metara visok spomenik Draži Mihajloviću. Mladi predsjednik općine, izdajica familije iz koje je bilo sedam boraca u ovoj brigadi, danas mrtav-hladan kaže: “Kad su mogli dizati spomenik svojim, možemo i mi sada našem.” Odreagirao nije niko.

Novi fašizam nije došao niotkuda. On je rezultat novih odnosa u svijetu u kojima su rad i radnik poniženi i eliminirani, humanizam ismijan a profit multinacionalnih kompanija postao je i preko leševa mjera politike i geostrategije. Uloga antifašista, tamo gdje ih još ima, ogromna je, posebno među generacijama koje o tome više ne uče u školama, ne gledaju na televiziji i ne čitaju po portalima. Ali, mnogo veću odgovornost imaju politike koje, ako hoće, mogu učiniti sasvim dovoljno da se na globalnom planu ne dozvoli maglama da prekriju dostojanstveni dio prošlosti.

Nažalost, plašim se da ulazimo u period u kojem će to biti mnogo, mnogo teže nego dosada s onima na čelu koji su prve dane svojih mandata posvetili potrebi da se deklariraju, činima i djelima, kao pristalice teorije po kojoj pobjedu nad fašizmom ne treba obilježavati, a lideri te pobjede moraju se trajno eliminirati s istorijske scene. I ništa tu nije slučajno, kao što nije bilo ni tridesetih godina minulog stoljeća. Toga se obično postane svjesno – ali prekasno.

Zlatko Dizdarević

World fascism in new clothes

Summary

New fascism did not just fall from the sky. It is a result of new relations in the world, in which the labour and labourer are humiliated and eliminated; humanism laughed at, and profit of multinational companies made over bodies of politics and geostrategy. The role of antifascists, where they still exists, is huge, especially among generations that do not learn about it anymore, do not watch on TV and do not read about it on portals. But, much larger responsibility is in the hands of politics which, if they want to, can do enough to prevent global cover-up of a distinguished part of history. Unfortunately, I am afraid that we are entering a period with many more difficulties for those who dedicated the first days of their mandate to a desire to introduce themselves, through words and actions, as followers of a theory that the victory over fascism should not be celebrated and leaders of that victory permanently eliminated from history. And nothing is coincidental here, as it was not in 1930s. That is something one usually becomes aware – but too late.